

Motion till riksdagen 2009/10:So512

av Eva Olofsson m.fl. (v)

En politik för barnets bästa

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Inledning.....	4
4	Gör barnkonventionen till svensk lag.....	4
5	Avskaffa barnfattigdomen.....	5
6	Barns syn är en rättighet.....	7
7	Ekonomi ska aldrig vara ett hinder för barns hälsa.....	7
8	Skola och barnomsorg.....	8
9	Barn med funktionsnedsättning.....	9
9.1	Fritidshjälpmedel för barn.....	9
10	Barn och genus.....	10
11	Hbt-ungdomar.....	11
12	Socialtjänsten.....	11
12.1	Att ge stöd i tid.....	12
13	Barn och ungdomar på Sis-institutioner.....	13
14	Vanvårdsutredningen.....	14
15	Glömda barn har ofta glömda föräldrar.....	14
16	Nationellt kunskapscentrum för missbruksbehandling.....	15
17	Barn i psykiatri.....	16
18	Omskärelse av pojkar.....	17
19	Våld mot barn.....	17
20	Sexualbrott mot barn.....	19
21	Inga barn i häkten.....	20
22	Barn i asylprocessen.....	21
23	Barn till papperslösa.....	23
24	Alla familjer är inte traditionella kärnfamiljer.....	24
25	Barnets bästa i tvister om vårdnad, boende och umgängesrätt.....	25
26	Reklam riktad till barn.....	27
27	Stopp för skuldsättning av barn.....	27
28	Dispens för att ingå äktenskap under 18 år.....	28
29	Bortförande av barn till utlandet.....	29
30	Barn i trafiken.....	29

Fel! Okänt namn på

31	Idrott, lek och fysisk aktivitet	30
32	Alla barns rätt till kultur.....	31

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att göra barnkonventionen till lag.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kurser i barnets rättigheter ska vara obligatoriska utbildningar för grupper som i sin yrkesutövning kommer att ha kontakt med barn och unga.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en utredning ska tillsättas för att analysera barnfattigdomens orsaker och lämna förslag till en handlingsplan med målet att ingen flicka eller pojke ska växa upp i ekonomisk utsatthet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att statsbudgeten ska kompletteras med en barnbilaga.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda subventionerade glasögon för barn med synfel.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ersättningssystemet för merkostnader i samband med speciallivsmedel blir likvärdigt och rättvist över landet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ge Myndigheten för handikappolitisk samordning (Handisam) i uppdrag att utreda och komma med förslag på hur ställningen för barn och unga med funktionsnedsättning ska stärkas inom kommuner och landsting.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten för att blivande föräldrar ska kunna erbjudas utbildning i genuspedagogik.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av utvecklingen mot en allt större andel privat drivna HVB-hem och konsekvenserna av detta.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att implementera arbetssättet med screening av blivande mammor.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att se över alternativa former för att hantera de situationer när avskiljning enligt LVU i dag används och att möjligheten till avskiljning på sikt bör avskaffas.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tilläggsdirektiv till Utredningen om vanvård i den sociala barnvården.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Maria Ungdom görs till nationellt kunskapscentrum för barns och ungdomars missbruk.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en operation barnfrid bör genomföras.

Fel! Okänt namn på

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Socialstyrelsen ges i uppdrag att starta ett nationellt riskbarncentrum.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ta bort dispensmöjligheten i äktenskapsbalken när det gäller äktenskap för barn under 18 år.²
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Socialstyrelsen ges i uppdrag att särskilt uppmärksamma barn som förs bort till utlandet.

¹ Yrkande 2 hänvisat till UbU.

² Yrkande 16 hänvisat till CU.

3 Inledning

I Sverige finns en stor politisk enighet om att barns villkor och barnens bästa ska komma i första rummet. Att barn har samma människovärde som vuxna men samtidigt behöver särskilt stöd och skydd ställer de flesta upp på. Det råder i retoriken även enighet om att barn ska kunna växa upp i trygghet, utvecklas och förverkliga sina drömmar. Ändå finns det barn som far illa i Sverige. Det räcker alltså inte med politisk enighet kring de stora konventionerna och det räcker inte med lagar. Det handlar också om prioriteringar av de ekonomiska resurserna, om information och kunskapsspridning, om viljan och förmågan att lyssna på barnen och tillerkänna dem inflytande, om att frågan om barnens rättigheter finns högt på den politiska dagordningen och ständigt debatteras och synliggörs.

4 Gör barnkonventionen till svensk lag

I år är det 20 år sedan FN:s konvention om barnets rättigheter antogs, barnkonventionen. Vänsterpartiet anser att det nu är hög tid att den införlivas i svensk lag. Det är en vilja som delas av den högsta uttolkaren av barnkonventionen, FN:s barnrättskommission i Genève. Denna kritiserade 2009 Sverige för att barnkonventionen ännu inte är införlivad i nationell lag. En fördel med en sådan införlivning vore att barnkonventionen då automatiskt blir direkt tillämplig hos svenska domstolar och myndigheter. Den enskilde får på så sätt möjlighet att göra konventionens rättigheter gällande och domstolen eller myndigheten har att besluta i enlighet med konventionens bestämmelser. Som argument mot en inkorporering har anförts att barnkonventionen innehåller många bestämmelser av generell karaktär och ett inte obetydligt inslag av målsättningsartiklar som siktar till ett gradvist genomförande. Men det finns även bestämmelser som är tekniskt och rättsligt detaljerade. Barnkonventionen har införlivats bl.a. i Finland och Belgien och har där haft stor betydelse vid avgörandet av enskilda fall.

När det gäller EG-rätten förefaller våra domstolar och myndigheter i hudsak ha lyckats väl med att hantera de nya rättskällor vi fått som en följd av EU-medlemskapet. EG-direktiv som innehåller tydliga rättigheter för enskilda kan vara direkt tillämpliga vid nationella domstolar och myndigheter om en stat antingen inte alls eller bristfälligt implementerat ett direktiv. Här har varken regering eller riksdagsmajoritet tvekat att låta EG-rätten få direkt genomslag hos svenska domstolar och myndigheter och detta trots att förarbetena normalt är obefintliga eller ofullständiga och utan att någon anpassning gjorts till svenska förhållanden, svenskt språkbruk etc.

Det har funnits en oro att en införlivning skulle lägga ett alltför stort tolkningsansvar på domstolarna och att en snäv juridisk tolkning skulle kunna bidra till att snarare försvaga än förstärka barnets rätt. Men om detta verkligen skulle inträffa och domstolarna skulle tolka barnkonventionen i inskränkande

Fel! Okänt namn på

riktning kan problemet enkelt lösas genom att regering och riksdag utnyttjar rätten enligt konventionens artikel 41 att införa eller behålla nationella bestämmelser som går längre än konventionen när det gäller att förverkliga barnets rättigheter.

Barnombudsmanen har ansvaret för att på ett generellt plan bevaka frågor som gäller barns och ungdomars rättigheter och intressen med utgångspunkt i FN:s barnkonvention. På det mer praktiska planet, om kommunerna lever upp till barnkonventionens regler eller inte, finns ingen enskild myndighet som har ansvaret. Det behövs redskap för att kommunerna själva i sitt dagliga arbete ska lyckas uppnå det barnkonventionen stadgar. Flera frivilliga organisationer som arbetar med barnfrågor ser kommunala handlingsplaner för barn och ungdomar som ett redskap för att komma till rätta med problemen att uppfylla barnkonventionens bestämmelser på den kommunala nivån. Vi anser att arbetet med kommunala handlingsplaner är väsentligt och att arbetet bör intensifieras.

Flera av de förslag Vänsterpartiet för fram i den här motionen utgår ifrån barnkonventionen och gäller ändringar av svensk lagstiftning. Det handlar om ändringar av lagar inom vitt skilda områden som socialtjänst, asyl, sjukvård, m.m. Det är många gånger oerhört viktiga förändringar av enskilda lagar, men de pekar också på att metoden att bit för bit anpassa svenska lagar efter barnkonventionen inte är tillräcklig.

Det var den modell som Sverige valde i samband med ratificeringen men som nu har visat sig inte kunna göra tillräcklig skillnad för att garantera barnets rättigheter. När nya problem uppmärksammas där barnkonventionen inte följs är det en lång och osäker process att ändra lagen. Dessutom kommer det alltid att uppstå helt nya situationer där barnets rättigheter riskerar att kränkas men som inte har kunnat förutses av lagstiftarna. Med barnkonventionen som svensk lag skulle dessa rättigheter vara tillämpliga direkt.

Mot denna bakgrund är det nu dags att göra barnkonventionen till lag. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

För att stärka barns rättigheter och barnkonventionens ställning i Sverige är det även viktigt med ökad kunskap om dessa och vad ett barnperspektiv innebär. Vi anser därför att kurser i barnets rättigheter ska vara obligatoriska på utbildningar för grupper som i sin yrkesutövning kommer att ha kontakt med barn och unga. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Avskaffa barnfattigdomen

Enligt artikel 27 i barnkonventionen ska staten tillförsäkra alla barn en skälig levnadsstandard. Inget barn ska behöva leva i fattigdom, men enligt Rädda Barnens barnindex levde 11,9 procent av Sveriges barn i fattigdom år 2006. Det innebär 229 000 barn. Särskilt utsatta är barn till ensamstående föräldrar och barn till utlandsfödda föräldrar. Risken för ekonomisk utsatthet i Sverige är mer än fem gånger så hög om du föds i en familj med utlandsfödda föräld-

rar än om du föds av svenskfödda föräldrar. Växer du upp med en ensamstående förälder är risken tre gånger så hög jämfört med om du växer upp med två föräldrar. De flesta ensamstående föräldrar är kvinnor och många har svårt att få ett fast heltidsjobb.

Allt talar dock för att siffrorna i nästa rapport från Rädda Barnen kommer att vara ännu mörkare. Den moderatledda regeringens passivitet inför krisen innebär att arbetslösheten förvärras. Detta sker samtidigt som regeringens skattesänkningar har finansierats genom besparingar på sjukförsäkring och akassa. När nu arbetslösheten ökar kommer konsekvenserna av dessa neddragningar att bli än mer allvarliga och barnfattigdomen att öka. Regeringen har riktat sina angrepp mot just de generella välfärdssystem som vi vet har mycket stor betydelse för att ge barn en trygg och säker uppväxt. Att förbättra föräldrarnas inkomst är det effektivaste och mest grundläggande sättet att stödja utsatta barn och ungdomar. Detta kan bara ske genom en politik för jobb och generell välfärd. Vi vet att kriminalitet och missbruk bland barn och ungdomar hänger tätt samman med föräldrarnas ekonomiska situation och med klyftorna i samhället i stort.

För de barn som lever i ekonomiskt utsatta familjer har fritiden blivit en klassfråga genom att allt fler aktiviteter kostar pengar. Det handlar om avgifter för besök i badhus, på museer och minskat utbud av fria aktiviteter som t.ex. fritidsgårdar. Ekonomisk knapphet leder till att man avstår från att följa med kamrater på utflykter eller delta i aktiviteter utanför skolans område. Många barn känner skuld och ansvar för familjens ekonomi och väljer därför att inte berätta för föräldrarna om aktiviteter som innebär kostnader. De avstår också från att i skolan berätta om det verkliga skälet till att de uteblivit från skolresan eller studiebesöket.

För Vänsterpartiet är det en prioriterad fråga att barn inte ska växa upp i ekonomisk utsatthet vare sig deras förälder eller föräldrar har arbete, tillfälliga anställningar, är arbetslösa eller sjukskrivna. Våra fördelningspolitiska förslag motverkar klyftor och stärker de som behöver det mest, barn såväl som vuxna. Vi anser även att en utredning ska tillsättas som får till uppgift att analysera barnfattigdomens orsaker och komma med förslag till en handlingsplan för att kraftigt minska barnfattigdomen med målet att inga barn ska växa upp i ekonomisk utsatthet. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

Det är angeläget att lyfta fram vilka konsekvenser fördelning av resurser och beslut får för barn. Inom många kommuner arbetar man med barnbokslut där man redovisar hur den förda politiken påverkar barn och unga. Men även på den nationella nivån bör detta ske. Många förslag och beslut i statsbudgeten påverkar barns villkor. Vi efterlyser ett utvecklat arbete med statsbudgeten utifrån ett barnperspektiv. Statsbudgeten bör kompletteras med en barnbilaga där konsekvenser av åtgärder och beslut för barnens del kan utläsas. Vänsterpartiet anser således att man i kommande statsbudgetar bör redovisa vilka konsekvenser åtgärder och beslut som föreslås i budgeten får för barn. Detta ska gälla alla beslut som i bred bemärkelse påverkar flickors och pojars livsvillkor och inte enbart de beslut och satsningar som direkt berör barn.

Fel! Okänt namn på

Detta bör redovisas i en bilaga till budgetpropositionen. Detta bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

Socialdepartementet har i en promemoria om ekonomiskt utsatta barn (Ds 2004:41) påvisat att barnbidraget förlorat i värde de senaste tio åren. Särskilt drabbade är de barn som lever i familjer som helt eller delvis är beroende av ekonomiskt bistånd. Trots detta faktum omfattas i dag inte dessa barn av generella barnbidragshöjningar eller höjningar av underhållsstödet. Orsaken är att det ekonomiska biståndet reduceras med motsvarande summa som barnbidraget eller underhållsstödet höjs. Detta betyder att redan utsatta barn inte får del av den ökade välfärden på samma sätt som andra barn. Vänsterpartiet anser att detta bör ändras så att också de allra fattigaste skall omfattas av höjningar av barnbidrag och underhållsstöd. Våra förslag för detta finns i motion 2009/10:Sf318.

6 Barns syn är en rättighet

Inget barn ska på grund av familjens dåliga ekonomi hindras från att se världen omkring sig ordentligt eller från att kunna följa med i skolan. För mindre barn kan ett synfel dessutom förvärras för livet om de inte har rätt glasögon. Eftersom barn växer och synen då förändras behövs nya glasögon i princip varje år och i perioder ännu oftare när man växer mycket. Om ett barn har nedsatt hörsel är det självklart att barnet får en hörapparat, men man får inte glasögon om man har nedsatt syn. För den som har små ekonomiska marginaler blir det naturligtvis ett problem. Majblomman uppskattar att ca 23 000 barn av ekonomiska skäl inte fått nya glasögon trots att de har behövt det.

De flesta men inte alla landsting har i dag någon form av subvention för glasögon åt barn 0–7 år. Men för barn i skolåldern är det bara några enstaka landsting som har subventioner och de är då mer begränsade. De flesta föräldrar som inte klarar att köpa nya glasögon till sina barn hänvisas till socialtjänsten i stället. Att få behovsprövat stöd är dock svårt. Många drar sig dessutom för den sociala stigmatisering som försörjningsstöd kan innebära. Men synfel är en medicinsk åkomma, och glasögon är det hjälpmedel som dessa barn behöver för att kunna se som alla andra. Vänsterpartiet anser därför att man borde sträva efter att glasögon till alla barn med synfel ska subventioneras. Frågan om subventionerade glasögon till personer under 18 år bör därför utredas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 Ekonomi ska aldrig vara ett hinder för barns hälsa

Vänsterpartiet anser att sjukvården ska vara avgiftsfri för barn, i vilken form den än sker. I de flesta landsting är avgifterna för hälso- och sjukvården för

barn inga alls eller kraftigt reducerade. Det finns dock vissa undantag och möjligheten till gratis sjukvård för alla barn i hela landet bör därför utredas, se 2009/10:So463 En rättvis och jämställd hälso- och sjukvård.

För många barn handlar mat inte bara om näringsriktighet eller smak. För många är mat även medicin och i vissa fall är mat det som framkallar sjukdom. Så är det bl.a. för dem som är laktos- och glutenintoleranta. Svenska Celiakiförbundet, som framför allt organiserar personer med glutenintolerans, har 21 000 medlemmar runtom i landet. Det är en av många grupper som kräver speciallivsmedel för att inte bli sjuka. En situation som för många inte bara innebär en ständig vaksamhet på vad olika produkter innehåller och sökande efter alternativ, utan också en förhöjd kostnad för det som måste anses vara grunden för mänskligt liv.

Enligt Konsumentverkets beräkningar har en kvinna med glutenintolerans en merkostnad på ca 3 770 kronor per år. Det system för ekonomiskt stöd som finns i dag skiljer sig kraftigt mellan olika län för dem som är över 16 år. Det är en för låg åldersgräns och denna bör därför höjas till 19 år. Vänsterpartiet har flera år motionerat om att regeringen måste ta krafttag för att komma till rätta med problemen med speciallivsmedel. Regeringen bör vidta åtgärder så att ersättningssystemet för merkostnader i samband med bl.a. glutenintolerans blir likvärdigt och rättvist över hela landet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Medel för detta finns i vår motion 2009/10:So511 för utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

8 Skola och barnomsorg

Rätten till utbildning förutsätter att skolan är tillgänglig för alla, att det finns väl utbildade lärare och andra resurser nödvändiga för att ge utbildningen en god kvalitet. Men rätten till utbildning får inte begränsas till att ha rätten att genomgå utbildning. Rätten till utbildning måste också garantera att alla kan tillgodogöra sig undervisningen. Vänsterpartiets skolpolitik handlar därför om rätten till kunskap. Se våra utbildningspolitiska motioner för mer information om detta och om våra förslag för bl.a. en helt avgiftsfri skola, stärkt genusperspektiv, rätt till fritidshem även för barn till arbetslösa och föräldralediga och stärkt modersmålsundervisning.

Inom barnomsorgen måste personaltätheten öka, men minst lika viktigt är att barngrupperna blir mindre. Stora barngrupper har framför allt negativa effekter för vissa barn, t.ex. de yngsta eller barn som behöver speciell uppmärksamhet. I vår budgetmotion gör vi därför en viktig satsning på fler lärare i förskolan.

Allt fler föräldrar arbetar på obekvämt arbetstid. Därmed ökar också behovet av tillgång till barnomsorg på kvällar, nätter och helger. De som främst är i behov av denna omsorg är ensamstående föräldrar. Drygt 3 600 barn hade år 2008 tillgång till förskoleverksamhet eller skolbarnomsorg med öppethållande på obekväma tider i 130 kommuner, jämfört med 2 192 barn i 77 kommuner 1999.

Fel! Okänt namn på

Vänsterpartiet anser att utvecklingen går alldeles för långsamt. Att skylla på ekonomin håller inte då alternativet för många kvinnor inte är ett arbete på kontorsarbetstid utan arbetslöshet eller för barnet mycket dåliga tillfälliga lösningar. Detta blir mycket dyrare för samhället. Det räcker inte med rätt till dagis, även nattis måste vara en rättighet. Nattis är avgörande för många barnfamiljers ekonomi och även en insats mot barnfattigdomen. Men barnomsorg på obekvämlig arbetstid är viktigt även mer direkt för barnens skull. För den som har en mamma med ett jobb som börjar tidigt på morgonen eller slutar sent på kvällen innebär barnomsorg på obekvämlig arbetstid att man slipper vara ensam hemma eller vara beroende av snälla släktingar och vänner. Vänsterpartiet anser att kommunerna ska vara skyldiga att anordna barnomsorg på obekvämlig arbetstid om föräldrarna har behov av detta och inte kan ordna det på annat vis. Det motionerar vi om i 2009/10:Ub357 Förskolan.

9 Barn med funktionsnedsättning

Barnombudsmannen har genomfört en enkätundersökning i kommunernas och landstingens handikappråd för att undersöka i vilken utsträckning som råden tillvaratar unga funktionshindrades rättigheter. Undersökningen konstaterar att frågor om barns och ungas situation tas upp mycket sällan av råden. Det är inte tillfredsställande med tanke på att ett barnperspektiv bör finnas med i all verksamhet inom kommuner och landsting.

Barn med funktionsnedsättning möter ofta speciella problem i sin vardag. Hur gör man t.ex. tonårsrevolt om man har sina föräldrar som personliga assistenter? Situationen kan allvarligt försvåra barnets frigörelse från föräldrarna och därmed möjligheten att tillägna sig en vuxen identitet. Ett annat problem är tillgängligheten i skolan och kanske i synnerhet i skolans aktiviteter utanför skolan. Här kan det röra sig om svårigheter att delta i friluftsdagar etc.

Oavsett problemet måste de unga med funktionsnedsättning få sin röst hörd oftare. Det gäller inte minst inom handikappråden. Vi menar att regeringen bör ge den nya myndigheten för handikappolitisk samordning (Handisam) i uppdrag att utreda och komma med förslag på hur stödet till barn och unga med funktionsnedsättning ska stärkas inom kommuner och landsting. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9.1 Fritidshjälpmiddel för barn

Välfungerande hjälpmiddel är en förutsättning för att personer med funktionsnedsättning ska klara av det dagliga livet, men för barn med funktionsnedsättning har hjälpmiddel en än större betydelse. Vänsterpartiet menar att hjälpmiddel måste ses ur ett barnperspektiv och betraktas som livsviktiga redskap för utveckling. När barn med funktionsnedsättning med hjälp av ändamålsenliga hjälpmiddel kan förflytta sig på ett bra sätt vet man genom forskning att det

ger ökad initiativförmåga, bättre självförtroende, högre social status bland kamraterna samt en förbättrad begreppsbildning och perceptionsförmåga. Barn utvecklas genom lek.

Barn med funktionsnedsättning har ofta begränsade möjligheter till lek och måste få tillgång till specialanpassade hjälpmedel och lekmaterial. För många familjer är det näst intill omöjligt att få ett fritidshjälpmedel förskrivet till sitt barn. Man ger barn och unga de hjälpmedel de behöver för att klara sin vardag, men rätten att leka tillsammans med andra barn tas ifrån dem. En vanlig cykel kan kosta 1 000 kronor men en anpassad cykel kan ligga runt 15 000 kronor. En vanlig gunga kan kosta några hundralappar men en anpassad kan kosta flera tusen.

Vänsterpartiet menar att detta orättvisa system begränsar möjligheterna för barn med funktionsnedsättningar att kunna leva ett liv som andra barn. Vi föreslår därför att frågan ses över och att det arbetas fram ett bättre system som kan erbjuda alla barn med funktionsnedsättningar de fritidshjälpmedel som de behöver för att utvecklas genom lek. Se vår handikappolitiska motion 2009/10:So582.

10 Barn och genus

Barndomen är en speciell period ur ett feministiskt perspektiv eftersom det är då en individs könsidentitet konstrueras. Barnen lär sig vad det innebär att vara man respektive kvinna från det att de bäddas ned under ett rosa eller ljusblått täcke på BB. Barnens identitetsformering pågår sedan ända fram till vuxen ålder.

Med denna snabba utveckling följer också ett stort ansvar för vuxenvärlden. Genom förväntningar, uppmuntran och vår bild av möjliga roller påverkar vi barnen vare sig vi vill det eller inte. När detta sker i ett patriarkalt samhälle innebär det alltför ofta att barnen tvingas in i könsstereotypa roller.

Men genom att se att vi ofrånkomligen påverkar barnets identitet och genom att reflektera över vilka olika konsekvenser det kan få beroende hur vi gör det har vi stora möjligheter att påverka utvecklingen i en annan riktning. Genom att inte tvinga på ett barn könsstereotypa förväntningar om vilka aktiviteter han eller hon tycker om kan mycket åstadkommas. Det gäller i hemmet, på dagis, i skolan, på fritids, i föreningen, i musikskolan osv.

Vänsterpartiet anser att det är helt centralt att könsidentiteterna blir bredare. För att lyckas med det krävs det att samhället på olika sätt går in för att uppmuntra barn till annat än de mest könsstereotypa aktiviteterna.

Därför ser vi mycket positivt på de försök med genuspedagogik som genomförts på vissa håll i landet inom utbildningsväsendet. Om våra förslag för en starkare roll för genuspedagogiken i skola och barnomsorg skriver vi i 2009/10:Ub356 En skola för jämställdhet.

Vi anser vidare att regeringen bör se över möjligheten för att även blivande föräldrar ska kunna erbjudas utbildning i genuspedagogik. Genom det förslaget visar samhället att det personliga är politiskt och på en ambition att bryta

Fel! Okänt namn på

med de stereotypa könsidentiteter som skapas på löpande band, generation efter generation. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11 Hbt-ungdomar

För att förbättra Hbt-ungdomars situation är förändringar av skolan central. Många saknar möjlighet att positivt spegla sig själva någonstans i skolmiljön. Inte heller får man stöd och hjälp med att bygga upp en trygg och säker självbild på samma villkor som heterosexuella ungdomar. På så sätt växer många homosexuella, bisexuella och transpersoner upp i en miljö där de är ifrågasatta eller osynliggjorda som personer. Det förekommer även att grund- och gymnasieskolor använder sig av läromedel som direkt kränker Hbt-personer. Detta är självfallet totalt oacceptabelt.

Det är viktigt att unga människor erbjuds öppna valmöjligheter där de vuxna inte oreflekterat förutsätter att alla elever är, eller är på väg att bli, heterosexuella. En lärare med kunskaper om homosexualitet, bisexualitet och transpersoner samt en öppen och respektfull attityd till att det bland elever finns både homo-, bi- och heterosexuella ungdomar kan då fungera som ett stort stöd.

Att som i dag, som så ofta sker, bara diskutera homosexualitet på biologilektionerna eller under sex- och samlevnadsundervisningen förstärker fördomarna om att homosexualitet enbart handlar om sex. I Vänsterpartiets motion 2008/09:A355 skriver vi mer om hur Hbt-perspektivet bör integreras i en rad olika ämnen, t.ex. social- och samhällskunskap, psykologi, historia, svenska samt religion och livsåskådningsfrågor.

12 Socialtjänsten

I barnskyddsutredningen ”Lag om stöd och skydd för barn och unga” från juli 2009 föreslås en lång rad förändringar. Bland annat föreslås en samlad lag för området, utökade möjligheter för barn att tala med och få hjälp av socialtjänsten oberoende av vårdnadshavarens samtycke samt krav på socionomexamen för dem som inom den sociala barn- och ungdomsvården utreder och bedömer ett barns behov av stöd och skydd. Vänsterpartiet anser att det är en mycket viktig utredning och välkomnar många av förslagen, men samtidigt finns det viktiga saker på området som utredningen inte tar upp.

I en rapport från Socialstyrelsen beskrivs fem huvudsakliga områden i behov av förbättring på HVB-hemmen (Hem för vård eller boende för barn och unga, Slutrapport från en nationell tillsyn 2006–2008). Det finns behov av att öka barnens säkerhet gentemot övergrepp från andra placerade eller personal, öka barnens delaktighet, förbättra dokumentationen, höja kompetensen hos ledning och behandlingspersonal samt slutligen att uppföljning och utvärde-

ring av behandling måste förbättras. Det är bra att tillsynen av HVB-hemmen nu förstärks och förhoppningsvis leder det till förbättringar.

Det finns dock behov av att analysera den utveckling som har pågått sedan mitten av 1980-talet med en mycket kraftig ökning av andelen privat drivna HVB-hem. I vissa delar av landet finns i dag nästan inga offentligt drivna HVB-hem kvar. Ett tydligt undantag är Västra Götalands kommuner som samlat alla HVB i det gemensamt ägda Gryning Vård AB som är Sveriges största företag inom HVB och bedrivs på samhällsnyttig grund utan vinstsyfte.

Socialstyrelsens rapport visar att problem finns inom såväl offentligt drivna hem som privat drivna, men utvecklingen med allt fler privata vård- och behandlingshem har diskuterats mycket lite. Vänsterpartiet anser att det också behövs offentligt drivna HVB för att ha en bra utveckling av kvaliteten inom detta viktiga område.

Socialstyrelsen bör därför ges i uppdrag att göra en översyn av utvecklingen mot en allt större andel privat drivna HVB-hem och konsekvenserna av detta. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

12.1 Att ge stöd i tid

Ju tidigare de barn och ungdomar hittas som är i behov av samhälleliga insatser, desto större är möjligheten att insatserna lyckas. I dag dröjer det i alltför många fall alltför lång tid innan en ung person som har hamnat snett får stöd, och det har då ofta hunnit gå så pass långt att det är svårt för honom eller henne att komma in på rätt spår. Samtidigt vet vi att de vuxna i omgivningen ofta sedan länge har förstått att just det här barnet löper en större risk än andra att hamna i problem. Men att koppla in socialtjänsten är ett stort steg och problemen måste därför ha gått långt innan det görs. Vi ser två behov.

För det första behöver vi hitta de barn som löper särskilda risker tidigare. För det andra behöver det utvecklas mellanformer så att samhället kan gå och in erbjuda förebyggande stöd till dessa barn och deras föräldrar innan större problem uppstår.

För att kunna komma i kontakt med barn innan problem uppstår är alla barns rätt till förskola av stor betydelse. Även öppna förskolor och familjecentraler är oerhört viktiga. Regeringens vårdnadsbidrag innebär här ett stort steg bakåt i och med att man uppmuntrar föräldrar – i praktiken mammor – att vara hemma med barnen i stället för att låta barnen gå i förskolan. Avgörande är naturligtvis även vilka resurser som finns inom förskolan och andra verksamheter. Högre personaltäthet och mindre barngrupper ger bättre möjligheter till stöd.

Personal inom förskolan och på barnavårdscentraler är naturligtvis viktiga i arbetet för att barn ska få stöd i tid. Genom utvecklat arbete med checklistor och riktlinjer för vad som bör göras när man ser att barn och föräldrar behöver erbjudas förebyggande stöd skulle många kunna hjälpas innan problem uppstår i stället för efter. Ytterligare en metod för att tidigare komma i kontakt med dem som behöver är arbetet med screening på blivande mammor på

Fel! Okänt namn på

mödravårdscentralerna. Där kommer man i kontakt med i princip alla mammor och kan tidigt hitta de som kan behöva erbjudas extra stöd.

En färdig modell för detta finns redan och har använts framgångsrikt i Stockholm med flera län, framtagen inom ramen för det tidigare riskbruksprojektet. Socialstyrelsen bör därför ges i uppdrag att implementera arbetssättet med screening av blivande mammor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

13 Barn och ungdomar på Sis-institutioner

Statens institutionsstyrelse (Sis) driver trettio särskilda ungdomshem med sammanlagt nästan 700 platser för barn och ungdomar. Det är barn och ungdomar där socialtjänstens vanliga insatser inte har bedömts vara tillräckliga. Sis-institutionerna har högre personaltäthet och möjlighet till inlåsning. Av platserna är 68 för barn från 12 till 17 år som har begått brott och dömts till slutna ungdomsvård. För alla barn och ungdomar på särskilda ungdomshem har staten tagit på sig ett stort ansvar, men särskilt för dem i den slutna ungdomsvården. Vänsterpartiet anser att det både är riktigt och viktigt att Sis inte längre skall utöva tillsyn över sig själv utan att detta framöver ska göras av Socialstyrelsen. Att en återkommande och oberoende tillsyn är oerhört viktig visas tydligt av de missförhållanden med tvångsisolering som har förekommit.

Att man på Sis ungdomshem rutinmässigt har låst in barn och ungdomar i isoleringsceller, s.k. avskiljning, har fått stor uppmärksamhet. Sveriges Radios Ekot har i en granskning hittat hela 463 fall där barn och ungdomar på statens ungdomshem har satts i isoleringscell varav mer än hälften av fallen saknar laglig grund enligt Barnombudsmannens jurister – detta bara under halva året 2008. Situationen för barnen på ungdomshemmen lyftes även fram av FN:s barnrättskommitté i dess kritik av Sverige 2009. Man måste ha förståelse både för personalens pressade arbetssituation och för att många situationer som uppstår på ungdomshemmen är väldigt svåra att hantera.

Ungdomshemmen gör ofta väldigt bra insatser, men de barn och ungdomar som bor där befinner sig i en oerhört utsatt och maktlös position. Att tvångsisolera barn och ungdomar hjälper inte. Risken är överhängande att det i stället förstör förtroendet för vuxenvärlden och traumat det innebär kan ge barnet skador för livet, särskilt som väldigt många av dessa barn har någon form av psykiatrisk problematik. Men oavsett om det skulle fungera på det sätt som avses eller ej, måste vi vara tydliga med att det är helt oacceptabelt eftersom det kränker barnets rättigheter.

Möjligheten enligt LVU att i vissa extrema situationer tvångsisolera ett barn är uppenbarligen för lätt att missbruka och det är tveksamt om den över huvud taget bör vara kvar. Sis håller för närvarande på med en utredning av hur man har använt avskiljning och de brister som har funnits i dokumentationen. Vänsterpartiet anser att Socialstyrelsen bör ges i uppdrag att se över alternativa former för att hantera de situationer när avskiljning i dag används

och att möjligheten till avskiljning på sikt bör avskaffas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

14 Vanvårdsutredningen

Den pågående vanvårdsutredningen innebär ett viktigt arbete för att dokumentera den vanvård som skedde under 1900-talet av barn i svenska fosterhem, barnhem och på institutioner. På grund av det stora antalet personer att intervjua har utredningen dragit ut på tiden och redovisningsdatum har skjutits upp. Det är viktigt att få en bra dokumentation, men samtidigt brådskar frågan. Parallellt med att intervjuerna görs färdigt och analyseras, måste vi börja diskutera frågor om offentlig ursäkt och ekonomisk ersättning. I Norge, som har en liknande historia av vanvård, har man kommit längre än Sverige och nu betalat ersättning till de drabbade. Många av dem som varit med om övergrepp i samband med placeringar i sin barndom har drabbats hårt av detta och fått ett svårt liv.

Det finns ett stort behov av att frågan får ett avslut och att samhällets upprättelse inte drar ut längre på tiden än vad den redan har gjort. Det finns de som i dag är mellan 80 och 90 år gamla och frågan brådskar därför. Vi har redan i dag tillräcklig kunskap från utredningen för att kunna veta att upprättelse behövs, och att skjuta upp den frågan till dess att den fullständiga dokumentationen finns är inte acceptabelt. Utredningen om vanvård i den sociala barnvården bör därför ges tilläggsdirektiv om att utreda frågan om upprättelse och ekonomisk ersättning åt de drabbade. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

15 Glömda barn har ofta glömda föräldrar

Enligt beräkningar finns det runt 385 000 barn som lever i familjer där minst en förälder dricker för mycket alkohol, s.k. riskbruk. Tillsammans med barn till föräldrar med andra missbruk, psykisk sjukdom eller barn som bevittnat våld i hemmet har de kallats de glömda barnen. Regeringen har lyft fram dessa barn i satsningar på bl.a. kommunernas arbete med utsatta barn och ett uppdrag åt Statens folkhälsoinstitut att kartlägga deras situation. Att så sker är mycket välkommet, men Vänsterpartiet vill poängtera att glömda barn ofta har glömda föräldrar. Samhället ska ha ett starkt stöd för utsatta barn och ungdomar, men det viktigaste är i de flesta fall att det finns fungerande föräldrar.

Det behövs bättre missbruksvård och en utbyggd psykiatri. Det behövs massiva satsningar mot mäns våld mot kvinnor. Detta krävs lika mycket för barnens skull som för de vuxna som är direkt berörda. Det är beklagligt att regeringen inte satsar tillräckligt på de glömda barnens föräldrar. För att stärka dessa områden krävs mer resurser. Till exempel har regeringen för-

Fel! Okänt namn på

summat psykiatrifrågan under denna mandatperiod. Trots att regeringen lovat stort när det gäller satsningar på psykiatris område har inte mycket i själva verket hänt.

Riksrevisionen konstaterar i sin rapport RiR 2009:10 att den psykiatriska vårdens problem inte kan lösas med tillfälliga bidrag. I stället bör stödet till psykiatrin omfördelas så att det blir långsiktigt och strategiskt. Vänsterpartiet kräver därför en långsiktig nationell handlingsplan för psykiatrin och anslår 100 miljoner kronor utöver regeringen på psykiatrin år 2010, och 325 miljoner kronor årligen 2011 och 2012. I vår budgetmotion anslår vi även 100 miljoner kronor per år i en långsiktig satsning på missbruksvården. Mer om detta finns i våra motioner 2009/10:So312 Narkotikapolitik, 2009/10:So463 En rättvis och jämställd hälso- och sjukvård, samt 2009/10:Ju265 Mäns våld mot kvinnor, samkönat partnervåld, hedersrelaterat våld och förtryck.

16 Nationellt kunskapscentrum för missbruksbehandling

Vi vet att missbruk av alkohol och narkotika bland barn och ungdomar starkt påverkas av hur samhällets ekonomi i stort ser ut och vilka uppväxtvillkor man har. Ekonomisk utsatthet skapar grogrund för missbruk. Samtidigt som politiken måste motarbeta dessa problem är det nödvändigt med satsningar direkt mot missbruket.

I utformningen av stöd och information till barn och föräldrar i missbruksfrågor finns det även skäl att uppmärksamma kulturella skillnader i synen på alkohol och narkotika. Så är t.ex. alkohol och kraftigt berusningsdrickande djupt rotat i svensk kultur och svenska traditioner. Konsekvenserna är inte svåra att se. I vissa andra kulturer finns inte den traditionen kring alkohol, men då kan synen på vissa narkotiska preparat vara mer positiv och kunskaperna ibland bristfälliga. Dessa skillnader måste man ta hänsyn till när stöd utformas, och man kan inte förutsätta att alla föräldrar har samma utgångspunkter.

Vänsterpartiet gör stora satsningar på missbruksvården. Vi anslår i vår budget 100 miljoner kronor till missbruksvården utöver regeringen. Vår narkotikapolitik utvecklar vi i motionen 2009/10:So312.

En insats för att stärka arbetet mot barn och ungdomars missbruk vore att skapa ett nationellt kunskapscentrum. Maria Ungdom är landstingets enhet för hälso- och sjukvård för barn och ungdomar upp till 20 år med missbruk i Stockholms län. Verksamheten har funnits sedan 1960-talet och var tidigt välkänt för samarbetet mellan sjukvården och socialtjänsten. I dag finns ett familjeperspektiv där utgångspunkten är att föräldrarna är de viktigaste människorna i ungdomens liv och behandling. Det kunnande om behandling av barn och ungdomars missbruk och beroende som har utvecklats där är oerhört värdefullt. Dessa och erfarenheter från andra framgångsrika verksamheter bör

spridas över landet. Vi föreslår därför att Maria Ungdom görs till nationellt kunskapscentrum för barn och ungdomars missbruk. Detta bör riksdagen som sin mening ger regeringen till känna.

17 Barn i psykiatri

Psykisk ohälsa bland barn och unga har blivit ett allt större problem. Barn upplever redan i mycket låga åldrar stress, värk, oro och sömnproblem. Samtidigt växer köerna till barn- och ungdomspsykiatri, vilket innebär att problem och lidande får gå onödigt långt innan hjälp erbjuds. Utvecklingen går mot ett ökat medikaliserande med ökad förskrivning av antidepressiva läkemedel till barn och unga. Detta trots att många antidepressiva läkemedel inte har utprovats för behandling på barn och unga. I England har vissa antidepressiva läkemedel bedömts vara direkt olämpliga för barn på grund av förhöjd suicidrisk.

En annan relativt stor grupp som berörs av psykiatri är de tvångsvårdade kvinnornas barn och då särskilt de utomnordiskt födda kvinnorna. Såväl barnens situation som insatserna till de patienter som tvångsvårdas och har omsorg om barn behöver uppmärksammas så att både föräldrar och barn ges ett adekvat stöd. Det är viktigt att säkerställa barnperspektivet, ett tydligt uppdrag och tillräckligt kompetens för att ge barnen nödvändig information, ett gott och tryggt bemötande samt att det finns rutiner för kontakter med t.ex. socialtjänsten. Därför anser vi att det är viktigt att tydliggöra ansvar mellan psykiatri eller barnpsykiatri och socialtjänsten och samtidigt ha ett nära samarbete för att ge barn bästa möjliga stöd och behandling.

Socialstyrelsen konstaterar i sin rapport om psykiatrisk tvångsvård (2009-126-81) att ytterst få patienter har rapporterats ha insatser såsom familjeintervention eller motsvarande. Närstående och patientens nätverk är viktiga faktorer för en fungerande rehabilitering och återhämtning. Närstående kan också behöva ett eget stöd på grund av den belastning och kris som det innebär att en nära anhörig är drabbad av svår psykisk sjukdom.

Många barn till föräldrar med psykisk ohälsa har ett stort behov av stöd och detta bör vara en rättighet. Till exempel kan stödgrupper där man kan prata om sina erfarenheter och träffa andra barn med liknande upplevelser för många innebära ett stort stöd. Alla föräldrar finns dock inte inom psykiatri. Skola och barnomsorg spelar därför en viktig roll för att komma i kontakt med dessa barn.

Insatser för att främja barns långsiktiga hälsa kan ske på flera arenor. Samhällets generella insatser för barn och unga, t.ex. barnhälsovård, skolbarnsomsorg, förskola och skola, står för huvuddelen av samhällets resurser för barn och unga. Därmed är de viktiga för barns och ungas psykiska hälsa. Det finns en direkt koppling mellan nedskärningar inom denna sektor och t.ex. behov av barnpsykiatriska insatser. Det är därför viktigt att det görs prioriteringar och analyser ur ett barnperspektiv när verksamheter som berör barn omorganiseras eller på andra sätt förändras.

Fel! Okänt namn på

Samhällsekonomiskt kan det innebära besparingar när nedskärningar som ger ökade kostnader inom en annan samhällssektor kan förhindras, men framför allt kan mänskligt lidande undvikas. Barns psykiska hälsa är ett viktigt område att satsa på. Vänsterpartiet anser att inom psykiatrin måste barnperspektivet, tydliga uppdrag och tillräcklig kompetens för att ge barnen den bästa vård säkerställas. För en långsiktig satsning på psykiatrin anslår Vänsterpartiet i motionen 2009/10:So511 för utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg 110 miljoner kronor för 2010 och 325 miljoner kronor för 2011 och 2012.

18 Omskärelse av pojkar

I Sverige är manlig omskärelse tillåten oavsett ålder och sker främst på spädbarn respektive på pojkar som närmar sig puberteten. Omskärelse av medicinska skäl är naturligtvis någonting bra. Där är det till barnets bästa att bli omskuren eftersom det annars kan skapas sjukdom eller andra problem. Men när det gäller omskärelser som görs på annan grund än rent medicinska, exempelvis av kulturella eller religiösa skäl, anser vi att de strider mot barnets bästa. Avlägsnandet av andra kroppsdelar med religiösa eller andra ej medicinska motiv skulle inte tillåtas på någon som inte har tillfrågats. Vi föreslår att man väntar med omskärelsen till dess att pojken har blivit vuxen och själv kan ta initiativ till ingreppet utifrån full insikt om vad det innebär. Förslaget om förbud mot ej medicinsk motiverad omskärelse av pojkar under 18 år utvecklar vi i 2009/10:So463 En rättvis och jämställd hälso- och sjukvård.

19 Våld mot barn

Enligt Rädda Barnen utsätts ungefär 200 000 barn för någon form av våld i hemmet. Det är de yngsta barnen som är mest utsatta. Samtidigt ökar den polisanmälda misshandeln i dag kraftigt visar statistik från Brottsförebyggande rådet. Barn blir slagna i alla typer av familjer av föräldrar med alla sorters bakgrunder. Oftast är det dock pappan eller styvpappan som slår.

Oroväckande i samhällets syn på uppfostringsmetoder är tecknen på en återgång till mer auktoritära uppfostringsmetoder. I såväl tv-program om barnuppfostran som föräldrakurser lyfts bestraffning och isolering av arga barn fram allt oftare. Många av metoderna handlar i praktiken om att beröva barnet rätten till en egen vilja och rätten att uttrycka sina känslor. Än så länge förespråkar få fysisk bestraffning, men förändringen i inriktning är tydlig och riskerar att få konsekvenser. När samhällssynen förändras så att straff och hårdare tag mot barn allt mer betonas kommer de allra flesta föräldrar att hålla sig på rätt sida om lagen, men det går inte att komma ifrån att man även ökar utrymmet för vissa föräldrar att använda fysisk bestraffning och misshandla sina barn. Behovet av ett aktivt arbete mot våld mot barn ökar.

Fel! Okänt namn på

Vänsterpartiet anser att en satsning på barnfrid motsvarande den som Operation kvinnofrid innebar bör genomföras. Detta har föreslagits av Barnombudsmannen som menar att det bör inrättas ett nationellt råd för barnfrid som kan fungera som ett rådgivande organ för frågor som rör vuxnas våld och övergrepp mot barn. Det bör vara ett forum för erfarenhetsutbyte där företrädare för olika delar av samhället bl.a. kan uppmärksamma problemområden som behöver åtgärdas. Vänsterpartiet anser att en sådan Operation barnfrid bör genomföras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Våld mot barn måste även ses tillsammans med mäns våld mot kvinnor. Det vanligaste vittnet till våld mot en kvinna är hennes barn. Dessa är alltid medvetna om våldet, och risken för ohälsa hos barn som bevittnat våld är nästan lika stor som för de barn som är direkt våldsutsatta. Stödet till dessa barn måste utvecklas och professionaliseras, och samverkan mellan aktörerna måste öka. Kvinnojourerna gör stora insatser för att stödja drabbade barn men måste även själva få tillräckligt med stöd och resurser. Socialtjänst, hälso- och sjukvård samt skola måste ha kunskap om hur våldet påverkar barn. Kommunerna har skyldighet att beakta behov av stöd och hjälp hos barn som bevittnat våld eller som blivit utsatta för direkt våld.

När det uppstår en misstanke om att ett barn har utsatts för brott inleds i dag flera olika utredningsprocesser inom såväl rättsväsendet som socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Utredningarna drivs ofta parallellt och innebär att barnet slussas runt i olika miljöer. De Barnahus som nu startat på flera håll i landet för barn som utsatts för våld och övergrepp är ett bra exempel på hur ansvariga myndigheter kan samverka kring barnet. Myndigheterna har i dag en skyldighet att samverka, men Barnahuset går ett steg längre. Här förs samarbetet in under samma tak och barnet behöver därmed bara komma till en plats, samtidigt som kvaliteten i utredningarna förbättras.

Vänsterpartiet vill att s.k. Barnahus ska inrättas i alla större kommuner i landet. I dag riktar sig verksamheten i huvudsak till barn som utsatts för våld och sexuella övergrepp. Nästa steg borde vara att verksamheten också erbjuds barn som bevittnat våld och övergrepp i nära relationer, se 2009/10:Ju265 Mäns våld mot kvinnor, samkönat partnervåld, hedersrelaterat våld och förtryck. Viktigt är även att polisens rutiner förbättras i brott där barn finns med. Det gäller såväl i den akuta situationen när polis anländer till platsen som i hela den efterföljande processen.

Vänsterpartiet anser att det är bra att barn som bevittnat våld inte är målsägare. Det har föreslagits att så borde vara fallet, men det skulle många gånger innebära att barnet i en rättegång ställs mot sin pappa eller styvpappa. En av de hemska sakerna med att växa upp i en våldsrelation är att tvingas se hur en person man älskar misshandlas av en person som man ofta, trots allt, också älskar och är beroende av. Att som barn då i en rättegång vara målsägare gentemot pappan tror inte vi gör situationen lättare. Om barnen på det sättet dras in i rättsprocessen än mer än i dag, finns det även risk att mamman av omtanke om sitt barn drar sig för att göra polisanmälan.

Att tro att det hjälper att göra dessa barn till målsägare kan vara tilltalande eftersom det enbart krävs en enkel juridisk förändring, men Vänsterpartiet anser att samhällets stöd bättre sker i andra former, som att förbättra till-

Fel! Okänt namn på

gången till kostnadsfri psykiatriskt stöd och traumabehandling. Redan i dag finns möjligheten till brottsskadeersättning för barn som bevittnat våld som en bekräftelse på att även de har drabbats av brottet.

Vänsterpartiet vill starta ett riskbarncentrum under 2010. Tanken med ett riskbarncentrum är att utveckla ett nationellt kunskapscentrum som kan hämta in och sprida kunskaper för att utjämna skillnader i kunskap och behandling eller utredning mellan olika regioner, när det gäller barn som utsätts för våld och övergrepp. Målet är att förbättra och utjämna geografiska skillnader i den behandling som barn får. Detta ska inte blandas samman med Barnhusen vars huvudsakliga uppgift är att arbeta med utredning av brottet och av barnets behov av stöd. Barnhusen kan fungera som lokala eller regionala kunskapscentrum, men det finns även ett behov av nationell överblick och kunskapsutbyte mellan olika regioner.

Vi föreslår därför att Socialstyrelsen ges i uppdrag att starta ett nationellt riskbarncentrum. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Medel för detta ändamål finns i vår motion 2009/10:So511 för utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg.

20 Sexualbrott mot barn

I den nya sexualbrottslagen tydliggjordes att begrepp som frivillighet och samtycke inte är relevanta när man pratar våldtäkt mot barn. Det är helt riktigt. Alla personer som utför sexuella handlingar med någon som är under 15 år begår en våldtäkt – oavsett andra omständigheter. Oroväckande nog har det visat sig att tillämpningen av denna del av lagstiftningen inte har följt intentionerna. Praxis har utvecklat sig så att domstolarna har friat från våldtäkt mot barn med hänvisning till barnets samtycke. Vänsterpartiet anser därför att lagstiftningen kring våldtäkt mot barn därför måste förtydligas, se 2009/10:Ju265 Mäns våld mot kvinnor, samkönat partnervåld, hedersrelaterat våld och förtryck.

Den nu gällande barnpornografilagstiftningens definition av ett barn lyder: ”Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som, när det framgår av bilden och omständigheterna kring den, är under 18 år.” Det betyder att en person under 18 år vars pubertetsutveckling är fullbordad och som förekommer i pornografiskt material där det inte framgår att personen verkligen är 18 år inte omfattas av skyddet i barnpornografilagen. Det finns alltså ett uppenbart och allvarligt problem med att vissa barn inte skyddas av lagen.

I brottmål rörande barnpornografibrott är det orättfärdigt och kränkande om fokus hamnar på barnens pubertetsutveckling och kroppar. Vänsterpartiet vill skydda alla barn från exploatering i pornografiska framställningar och definierar ett barn enligt FN:s barnkonvention så att alla under 18 år räknas som barn. Lagstiftningen mot barnpornografi borde därför förändras så att det är åldern och inte något annat som avgör.

Det är alltför vanligt förekommande att misstänkta förövare frias i sexualbrottsmål mot barn eftersom barnets vittnesmål inte anses vara tillförlitligt. Barn anses som icke trovärdiga, eftersom de "ändrat sin berättelse" eller "väntat länge med att berätta för någon". Detta händer trots att forskare och experter på området har kommit fram till att barn utsatta för sexuell exploatering inte självmant eller spontant berättar om övergreppen.

Det är dokumenterat att barn berättar först när de känner sig trygga och har förtroende för någon vuxen som orkar lyssna på barnets berättelse. Att således avfärda barns vittnesmål som "icke tillförlitligt", om de berättar först under andra eller tredje förhöret, tyder på brist på kunskap om sexualbrott och att rättsprocessen sker helt och hållet på de vuxnas villkor. Sammantaget är detta mycket bristfälligt ur ett barnrättsperspektiv. Domstolar besitter en låg kompetens vad gäller förståelsen av barns mekanismer vid sexuella övergrepp.

Det måste ske en förändring vad gäller barnpornografi- och sexualbrottsmål. Sexualbrott mot barn av kommersiell karaktär, t.ex. barnpornografibrott, människohandelsbrott, sexköpsbrott, sexualbrott mot barn av svenskar utomlands och annat sexuellt utnyttjande av barn där ersättning är involverad, kräver också särskild kunskap eftersom offren många gånger har bristande förtroende för myndigheter, rädsla för repressalier från förövarna och bär på skam och skuld. Det finns behov av sakkunniga och specialutbildade i dessa mål. Annars är den uppenbara risken att barnperspektivet negligeras vid den juridiska bedömningen.

Mot bakgrund av denna situation anser vi att specialiserade domare för brottmål där barn är målsägande bör införas i Sverige för att garantera barnperspektivet vid den juridiska bedömningen. Domare som ska döma i denna typ av mål ska därför specialutbildas och kontinuerligt genomgå en obligatorisk vidareutbildning för att kontinuerligt ta del av den senaste forskningen inom juridik, medicin och psykologi. Brottmål i sexual- och barnpornografibrott där barn är målsägande ska avgöras av specialutbildade domare. Mer om dessa förslag finns i 2007/08:Ju410 Sexualbrott.

21 Inga barn i häkten

Personer som anklagas för att ha begått brott får ofta sin första erfarenhet av kriminalvården när de placeras i häkte. Häktena är en viktig del av kriminalvården men samtidigt en verksamhet som lever en ganska anonym tillvaro. Intresset från den politiska sfären och medier begränsas ofta till exceptionella händelser. Häktena har dock en unik ställning dels för att man där håller människor inlåsta som inte är dömda utan enbart är misstänkta för brott, dels därför att förhållandena ofta är hårdare än i fängelse.

I år har dock frågor kring häkten kommit i fokus igen av ett mycket tråkigt skäl. Det gäller de unga personer som varit misstänkta för mycket grova brott och som under utredning och i avvaktan på förhandling i domstol varit placerade i häkte. Det är ovärdigt ett land som skrivit under barnkonventionen att

Fel! Okänt namn på

isolera barn i häktesceller. Det måste vara möjligt att lösa frågan om hur dessa barn ska tas omhand på ett mer värdigt sätt, se 2009/10:Ju337.

22 Barn i asylprocessen

Den fattigdom och utsatthet som ofta utmärker asylsökande barns livssituation redan från hemlandet grundmuras ofta i den svenska asylprocessen. Den svenska asylprocessen har länge ignorerat barnens egna asylskäl som inte tillmätts tillräcklig betydelse, och många gånger visar tillämpningen av gällande lagstiftning att regleringen av invandringen är överordnat det bästa för barnen. Detta har allvarliga konsekvenser både för de asylsökande barnens situation här och nu och för deras framtida tillvaro i Sverige. Sveriges hantering av dessa ibland svårt traumatiserade barn och deras föräldrar visar, enligt Vänsterpartiets mening, på en allvarligt bristande förmåga att svara upp mot såväl barnkonventionens åtaganden som samtliga mål för den förda barnpolitiken.

Frågan om hur barnkonventionen står i förhållande till svensk lagstiftning aktualiseras ständigt när det gäller barn i asylprocessen. Bland annat handlar det om splittringen av familjer när det gäller anknytningsärenden. I december 2008 föreslog en utredning (SOU 2008:114), i enlighet med de utredningsdirektiv som regeringen lämnat, att försörjningskrav införs som villkor vid anhöriginvandring. Flertalet remissinstanser har riktat en förödande kritik mot förslaget grundvalar, i synnerhet att barn enligt förslaget skulle kunna separeras från den ena föräldern under mycket lång tid. Förslaget har också kritiserats av den FN-kommitté som granskade Sveriges rapport om tillämpningen av barnkonventionen.

Ett annat exempel utgörs av den praxis som gäller anknytningsärenden där utlänningslagens bestämmelser anger att uppehållstillstånd som huvudregel ska vara ordnat före inresa. År 2000 genomfördes en lagändring för att möjliggöra undantag om personen har stark anknytning till Sverige eller inte skäligen kan begäras återvända till ett annat land för att lämna in ansökan.

Avsikten med denna lagändring var att öka möjligheterna till bifall på en ansökan gjord efter inresan, men bestämmelsen har tillämpats så att den tvärtom inneburit minskade möjligheter till bifall. Denna ordning har medfört djupt inhumana beslut med orimliga konsekvenser genom att familjer splittras under lång tid trots att alla vet att de kommer att få förenas igen.

Liksom förslaget om försörjningskrav vid anhöriginvandring bryter detta mot barnkonventionens artikel 9 som stadgar att ett barn inte ska skiljas från sina föräldrar om inte behöriga myndigheter enligt lag finner att ett sådant åtskiljande är nödvändigt för barnets bästa. Vänsterpartiet har därför krävt att ett förtydligande ska föras in i utlänningslagen så att det blir möjligt att söka efter inresa, särskilt om personen har barn i Sverige eller om kvinnan i förhållandet är gravid eller om det gäller svårt sjuka personer.

Ytterligare ett exempel utgörs av mottagandet av ensamkommande flyktingbarn, som de senaste åren varit föremål för uppmärksamhet. En rad för-

ändringar har också genomförts för att förbättra mottagandet. Det finns emellertid ett område som inte rönt så mycket uppmärksamhet och det gäller själva bedömningen av barns asylansökningar. Vi vet dock att mycket få barn får flyktingstatus, det gäller både Sverige och Europa. En orsak till detta är att kunskapen om barnrelaterad förföljelse är mycket bristfällig.

Migrationsverket använder barnspecifik landinformation i mycket begränsad omfattning. Också hos ombuden finns kunskapsbrister i detta avseende. FN:s flyktingkommissariat har också utfärdat riktlinjer för asylprocessen för ensamkommande barn som också innehåller vägledning beträffande barnrelaterad förföljelse, och Vänsterpartiet driver att Migrationsverket bör åläggas att i barns asylärenden använda landinformation som särskilt handlar om förföljelse av barn.

Vänsterpartiet menar också att det är väsentligt att det finns personal utbildad i utredningsmetodik för barn. Exempelvis krävs särskilda kunskaper för att kunna bedöma barns subjektiva fruktan för förföljelse.

Genom propositionen 1996/97:25, Svensk migrationspolitik i globalt perspektiv, genomfördes en förändring i lagen om vård av unga (LVU), som innebar att utlänningslagen alltid går före vid en lagkollision med LVU. I flera fall – det senaste exemplet gällde det en romsk flicka, som var tvångsomhändertagen för att skyddas från sin våldsamme far, och som sedan skulle utvisas tillsammans med denne – har beslut fattats att utvisa tvångsomhändertagna barn. Migrationsverkets generaldirektör påpekade i en tv-debatt om ärendet med den romska flickan att FN:s barnkonvention inte är bindande trots att Sverige skrivit på den och att vi tyvärr har en egen lagstiftning vi måste följa. En sådan förändring av lagen om vård av unga bör genomföras så att en utvisning av den som är tvångsomhändertagen med stöd av lagen förutsätter godkännande av socialnämnden.

Vidare finns en allvarlig problematik rörande bestämmelsen om synnerligen ömmande omständigheter i utlänningslagen. Avsikten med den nya utlänningslagen var att de som tidigare bara kunnat få stanna av humanitära skäl nu skulle få uppehållstillstånd på sina skyddsskäl. Detta är i sig ett riktigt synsätt. Men bestämmelsen har getts en alltför restriktiv avgränsning och en synnerligen inhuman praxis har utvecklats. Bland annat har detta fått som konsekvens att apatiska barn nu avvisas med stöd av domstolsbeslut. Denna omänskliga ordning måste enligt Vänsterpartiet brytas genom att lagbestämmelsen vidgas.

Det är vidare viktigt att ta hänsyn till att många asylsökande barn och deras föräldrar bär med sig en tung last av svåra upplevelser av krig och förföljelse när de kommer hit som asylsökande. För att ha möjlighet att komma vidare i livet och det svenska samhället behöver såväl vuxna som barn ett omedelbart och långsiktigt stöd för att bearbeta dessa upplevelser. Därför bör kunskaperna om tortyr- och traumaskador spridas och tillgången till rehabilitering säkerställas för alla som behöver det.

När det gäller rätten till skola har barn till asylsökande i dag rätt till skola och förskola på i huvudsak samma villkor som bosatta svenska barn. Mycket återstår emellertid att göra för att dessa barns grundläggande rättigheter ska garanteras också i verkligheten. Hur detta fungerar ser mycket olika i olika

Fel! Okänt namn på

kommuner. Det är därför nödvändigt att överväga att skolan tar ett mer uppsökande ansvar för barn till asylsökande. För att garantera dessa barns grundläggande rättigheter bör, enligt Vänsterpartiets mening, möjligheten att införa skolplikt även vad gäller asylsökande barn övervägas.

23 Barn till papperslösa

Sverige erbjuder inte gömda barn någon lagstadgad rätt till skolgång. Detta trots att staten, enligt barnkonventionen, är skyldig att ge varje barn som befinner sig i landet tillgång till utbildning. Det innebär att även ett barn till föräldrar som lever gömda har den rätten. I dag avgörs skolgången för dessa barn från fall till fall och av hur mycket solidaritet det finns vid varje enskild skola. Vänsterpartiet har drivit en ändring av denna ordning under lång tid, och FN:s kommitté för barnets rättigheter har upprepade gånger kritiserat Sverige för dessa förhållanden.

I Ekots lördagsintervju den 19 januari 2008 lovade utbildningsminister Jan Björklund att från och med i år skulle kommunerna vara skyldiga att bereda plats i skolan för gömda flyktningbarn samt att polisen inte skulle få söka upp barnen i skolan eller skugga dem för att spåra föräldrarna. Vänsterpartiet menar att den rätt till skola som gäller barn till asylsökande också ska gälla barn till papperslösa. Detta ska gälla från förskola till gymnasiet inklusive särskola. Regeringen måste nu skyndsamt vidta åtgärder för att även dessa barns rättigheter ska tillgodoses. Det är vidare av mycket stor vikt att skolgången även för barn till papperslösa ska kunna ske under trygga former, exempelvis så att polisen inte ska ha möjlighet att gå in i skolan för att verkställa avvisning.

När det gäller tillgången till hälso- och sjukvård har endast barn till asylsökande rätt till full sjukvård i Sverige. Asylsökande vuxna har rätt till vård endast för så kallat akuta tillstånd och för vård som inte kan anstå. Papperslösa vuxna och barn omfattas inte av avtalet utan enbart av bestämmelserna om akutvård enligt 4 § hälso- och sjukvårdslagen. Detta innebär att personer som ofta har särskilt stora behov av exempelvis primärvård och psykiatri inte får dessa tillgodosedda. Sedan 2008 är denna ordning också befast i lag. Detta trots att Sverige har fått ta emot mycket allvarligt kritik från FN:s särskilda rapportör för rätten till hälsa, Paul Hunt, för att brista i avseende till de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter när det gäller asylsökandes och papperslösas tillgång till sjukvård.

För att Sverige ska leva upp till sina internationella åtaganden måste asylsökande och papperslösa ges rätt till full sjukvård på samma villkor som alla andra i Sverige, det vill säga rätt till behandling även för icke akuta sjukdomstillstånd. Detta är nödvändigt för att barn till asylsökande och papperslösa ska kunna få sin hälsa och trygghet garanterad i Sverige. Därför föreslår Vänsterpartiet att regeringen ska återkomma med förslag om att asylsökande, personer som undanhåller sig avvisningsbeslut samt papperslösa som befinner sig varaktigt i Sverige ska erhålla full hälso- och sjukvård och tandvård inom

ramen för befintligt hälso- och sjukvårdssystem och tandvårdssystem och på samma villkor som övriga bosatta i Sverige

Papperslösas tillgång till vård i Sverige är alltså mycket begränsad. I vissa fall försätts därmed personer i livshotande tillstånd eftersom regelverket inte möjliggör tidigare behandling. Enligt läkare med stor erfarenhet av vård åt papperslösa har många patienter fått permanenta skador eller men på grund av att de inte haft tillgång till vård. Rädslan för att bli anmäld samt det faktum att papperslösa själva blir betalningsskyldiga för de kostnader som akutvården inneburit hindrar papperslösa att söka vård för sina och sina barns akuta och livshotande tillstånd.

Utöver dessa förändringar när det gäller barn till papperslösa driver Vänsterpartiet en rad krav för att förbättra situationen för deras föräldrar. Det viktigaste av dessa, som är grundläggande för barnens framtid, handlar om att en regularisering ska genomföras i asylprocessen för att ge de papperslösa som i dag lever varaktigt i Sverige uppehållstillstånd och fullvärdiga möjligheter att bygga en framtid utan att behöva frukta avvisning till hemlandet. En rättvis ordning kan aldrig börja förrän rättvisa skapats åt alla dem som misshandlats av de brister som fanns i det gamla systemet. Det handlar om människor som finns här och som kommer att fortsätta finnas här. De har rätt till ett värdigt liv i Sverige.

24 Alla familjer är inte traditionella kärnfamiljer

Enligt dagens lagstiftning kan ett barn inte ha fler än två juridiska vårdnadshavare. Många barn växer dock upp med flera sociala föräldrar. Det kan handla om barn vars biologiska föräldrar lever i samkönade relationer eller om barn vars biologiska föräldrar separerat. Dagens lagstiftning medför att ett barn inte har juridisk rätt att träffa en social förälder efter att de vuxna separerat. Detta trots att den sociala föräldern kan vara lika viktig för barnet som den biologiska föräldern. Vidare har barnet ingen rätt att arva en social förälder.

Ett exempel där ett barn med flera sociala föräldrar har hamnat i kläm till följd av luckan i lagstiftningen är den pojke vars två lesbiska mammor skrivit ett eget avtal med pojkens pappa om att de alla tre skulle ha delat föräldransvar. Då de biologiska föräldrarna hamnat i en konflikt med den icke-biologiska mamman visade det sig att det skriftliga avtalet saknade juridisk betydelse. Pojken har ingen som helst juridisk rättighet att umgås med sin icke-biologiska mor.

Vänsterpartiet anser att det är angeläget att alla barn har ett juridiskt skydd i lagstiftningen, oavsett i vilken typ av familjebildning barnet växer upp. Barn kan ha lika starka band till en social förälder som till en biologisk förälder. Ett sätt att stärka tryggheten för barnet är att ge socialnämnderna en uttrycklig skyldighet i föräldrabalken att väcka talan i domstol när det handlar om um-

Fel! Okänt namn på

gånge mellan ett barn och barnets sociala förälder. Talerätten kan utformas så att socialnämnden för barnets talan om rätt till umgänge med en icke-biologisk förälder som barnet levtt tillsammans med.

Vårt syfte med förslaget är inte att fler vuxna än de biologiska föräldrarna ska kunna föra processer i domstol om umgänge. Tanken är i stället att det är barnets rätt till sin sociala förälder som ska lyftas fram i stället för den förälderns rätt till umgänge med barnet.

För att stärka barns rätt till sina föräldrar, biologiska såväl som sociala, anser vi även att barn bör kunna ha fler än två vårdnadshavare. Många barn har fler än två föräldrar, och det är dags att lagstiftningen nu anpassas till hur verklighetens familjer ser ut. Mer om dessa frågor finns i 2009/10:C378 Barnets bästa vid tvister om vårdnad, boende och umgänge.

25 Barnets bästa i tvister om vårdnad, boende och umgänesrätt

I juli 2006 trädde nya regler om vårdnad, boende och umgänge i kraft. Lagändringen syftade framför allt till att stärka barnperspektivet i föräldrabalken. Risken för att barnet far illa lyftes fram och den s.k. riskbedömning som domstol och socialtjänst ska göra betonades ytterligare. Trots ändringarna av vårdnadslagstiftningen har vi tyvärr sett exempel på att socialtjänst och domstolar inte gör de riskbedömningar som krävs för att skydda ett barn som varit utsatt för eller riskerar att utsättas för övergrepp.

Vidare förekommer det fortfarande att barn hämtas med polis för att verkställa beslut om umgänge eller vårdnad. De nya vårdnadsreglerna har i skrivande stund varit i kraft i över tre år. Lagstiftaren och regeringen bör hålla sig uppdaterad om utfallet av en lagändring för att kunna avgöra om några ytterligare åtgärder behöver vidtas. Det är därför viktigt att det görs en översyn av hur de nya vårdnadsreglerna tillämpas i praktiken.

I mål om vårdnad, boende och umgänge ligger i flertalet fall socialtjänstens utredningar som underlag för domstolens bedömning. Den som verkställer en vårdnadsutredning är inte skyldig att lämna en rekommendation till beslut. Vårdnadskommitténs granskning av vårdnadsutredningar visar dock att utredaren som regel lämnar en rekommendation till beslut i utredningen. Domstolen följde utredarens förslag i mer än åtta av tio fall (SOU 2005:43 s. 249). Utredaren har därför en stor makt över domstolens beslut och barnets framtida tillvaro.

I en ideal situation är utredaren väl insatt i barnets situation och förmår att se vad som objektivt är bäst för barnet. I en ideal situation förmår utredaren bedriva sitt arbete objektivt utan att ta ställning för eller emot den ena föräldern. Dessvärre har vi sett alltför många exempel på fall som avviker från den önskvärda situationen.

Det är uppenbart att kvaliteten på socialtjänstens vårdnadsutredningar måste höjas avsevärt. En kvalitetssäkring av utredningarna bör ske genom ett

medvetet arbete på flera plan samtidigt. Således bör socionomutbildningens kurser i utredningsmetodik när det gäller barn stärkas. De socialsekreterare som verkställer utredningar om vårdnad, boende och umgänge bör delta i fortlöpande vidareutbildning på området. Sist men inte minst bör studenter och verksamma socialsekreterare ta del av aktuell kunskap och forskning om könsmaktsordningen och om mäns våld mot kvinnor och barn.

Vänsterpartiet menar att det behövs en särskild barnkompetens för de domare som ska döma i familjerättsliga mål. Det är vår bestämda uppfattning att ett krav på särskild barnkompetens hos domare skulle leda till mindre godtyckliga tolkningar av principen om barnets bästa.

För att säkerställa att principen om barnets bästa står i fokus vid den rättsliga hanteringen av mål eller ärenden om vårdnad, boende och umgänge vill vi även att det ska upprättas särskilda barnprotokoll som en bilaga till domen där avgörandet motiveras utifrån vad som är bäst för barnet. Det ska inte som i dag vara möjligt att motivera ett avgörande genom att enbart konstatera att ”barnets bästa tillgodosetts” eller att resonera kring att ”barnet behöver båda sina föräldrar” utan att göra en faktisk riskbedömning. Krav måste ställas på att en domstol eller myndighet ska kunna motivera varje beslut och ställningstagande i ett avgörande utifrån barnets bästa.

När föräldrarna tvistar om vårdnad, boende eller umgänge i domstol företår de vanligtvis av var sitt ombud. Ofta kommer den rättsliga processen att handla om att rättvisa ska skipas mellan föräldrarna varpå barnet som egentligen är huvudperson blir osynliggjort. För att barnets rätt och principen om barnets bästa verkligen ska tas på allvar menar vi att barn bör ha rätt till ett juridiskt ombud som är frikopplat från föräldrarna och deras eventuella biträden. Ett barnombud skulle ha det enskilda barnets intresse för ögonen och skulle kunna utgå enbart ifrån barnets bästa och barnets synpunkter i sin argumentation inför rätten.

Barnets vårdnadshavare har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnet. Om vårdnaden är gemensam ska vårdnadshavarna tillsammans utöva bestämmanderätten. Huvudregeln om gemensamt beslutsfattande innebär dock inte att föräldrarna måste vara eniga i alla frågor.

När det gäller beslut som tillhör den vardagliga omsorgen är det den förälder som barnet vistas hos som fattar besluten. Så länge föräldrarna är överens och kan samarbeta om frågor som rör barnet torde den nuvarande regleringen vara ändamålsenlig. I fall där det finns en djupgående konflikt mellan föräldrarna förekommer det dock att den ena vårdnadshavaren vägrar ge barnet vård eller stöd. Bakgrunden kan vara att en förälder är orolig över att barnet varit utsatt för någon form av övergrepp från den andra föräldern.

Vänsterpartiet anser att det är orimligt att en vårdnadshavare på detta sätt ska kunna blockera barnets tillgång till t.ex. läkarundersökning eller psykologkontakt. Om det skulle visa sig att barnet inte har något behov av behandling kommer vårdgivaren att göra den bedömningen, varför det inte finns någon anledning att tro att ett barn skulle bli utsatt för vård som det inte har behov av.

Vi anser att lagstiftning bör förändras så att en av vårdnadshavarna efter domstolsbeslut kan få självständig bestämmanderätt när det gäller ett barns

Fel! Okänt namn på

tillgång till hälso- och sjukvård, tandvård, stöd enligt SOL och LSS samt barnets skolgång och skolbarnsomsorg.

Vänsterpartiet anser även att all relevant lagstiftning på det familjerättsliga området som rör barn ska samlas i en särskild barnbalk där det tydligt framgår att barnets rätt sätts främst. Dessa och andra förslag för ett stärkt barnperspektiv på området utvecklar vi i 2009/10:C378 Barnets bästa vid tvister om vårdnad, boende och umgänge.

26 Reklam riktad till barn

Marknadsföring som vänder sig till barn blir allt aggressivare och mer omfattande. Ofta sker reklam riktad till barn i mer eller mindre förtäckt form. I sin marknadsföring till barn använder sig företag ofta av säljfrämjande åtgärder som utdelning av leksaker, gratiserbjudanden, tidningsutskick och utfärdande av s.k. medlemskort. Även barns matvanor påverkas i hög grad av aggressiv marknadsföring av snabbmat, godis, läsk och andra livsmedel med höga fett- och sockerhalter. Reklamen i tv, i tidningar och på affischer ute på stan påverkar barns och ungdomars uppfattning av sitt utseende och skapar en orealistisk självbild för många barn och ungdomar.

Även företag som riktar sig till barn med tjänster som ringsignaler eller spel till mobilen har blivit allt vanligare, enligt Konsumentverket. Det är tjänster som ofta marknadsförs som gratis eller med en engångsavgift men som fortsätter i form av en mycket kostsam prenumeration som är svår att ta sig ur. Att ingå avtal med barn är inte lagligt, men företagen menar att föräldrarna automatiskt godkänner avtalen om man tecknat mobilabonnemang och gett till sitt barn.

Visserligen förbjuder direktivet om otillbörliga affärsmetoder direkta köppremaningar som riktar sig till barn, men enligt vår mening bör ytterligare åtgärder vidtas för att skydda barn från en alltför stark exponering. Vänsterpartiet har många förslag för att begränsa reklamen riktad till barn vilka vi utvecklar i 2009/10:C276 Konsumentpolitik och överskuldssattas situation.

27 Stopp för skuldsättning av barn

Tretton av tjugoen landsting och regioner skuldsätter barn, visar en enkät som Barnombudsmannen har genomfört. Resultatet är 13 000 barn med skulder. Hälften av landstingen och regionerna kräver barnet på betalning efter att han eller hon har fyllt 18 år. Enligt Datainspektionen 2008 finns det 79 500 pågående kravärenden mot personer som var barn då skulden uppkom. Barnens skulder är både av privaträttslig- och offentligrättslig karaktär, men de offentligrättsliga fordringarna tycks utgöra en mycket stor del av fordringarna mot barn. Det rör sig bl.a. om debitering av avgifter på grund av uteblivna besök

för tand- och sjukvård. Barnombudsmannen och kronofogden har med anledning av detta skickat en gemensam skrivelse till regeringen.

Enligt barnkonventionen är det föräldrarna som ska ha det fulla ansvaret för barnen. Vuxna ska se till att barnens bästa alltid ska vara vägledande. Barn har som regel inte beslutanderätten över sina egna tillgångar, därför bör barn heller inte kunna drabbas av skulder som de inte kan betala. Allt fler barn och ungdomar får betalningsanmärkningar och hamnar i kronofogdens register. Det är inte ovanligt att föräldrarna överför skulder på sina barn av olika anledningar, men barn kan själva skaffa sig skulder, t.ex. genom mobil-tjänster som ringsignaler och spel. Det som är gemensamt är att det är de vuxna som har ansvaret för barnens skulder.

Vänsterpartiet anser att det borde finnas lagar som reglerar skuldsättning av barn så att det i alla lägen är omöjligt. I dag kan konsekvenserna för barnen vara att inte kunna teckna hyresavtal, teleabonnemang eller att låna pengar när de väl blir vuxna. Vänsterpartiet anser även att det är nödvändigt att lösa de skulder som i dag redan uppkommit eftersom en ny lagstiftning inte verkar retroaktivt. Inget barn ska behöva påbörja sitt vuxna liv med skulder. Våra förslag om att stoppa skuldsättning av barn utvecklar vi i motionen 2009/10:C276 Konsumentpolitik och överskuldsattas situation.

28 Dispens för att ingå äktenskap under 18 år

Påtvingade äktenskap är ett uttryck för förtryck som oftast riktas mot unga kvinnor. År 2004 trädde lagändringar i kraft som syftar till att förbättra skyddet för enskilda mot påtvingade och för tidiga äktenskap (prop. 2003/04:48). När det gäller äktenskap som inte ingåtts enligt svensk lag erkänns inte dessa om det fanns äktenskapshinder enligt äktenskapsbalken (ÄktB) och minst en av parterna var svensk medborgare eller hade hemvist i Sverige när äktenskapet ingicks. Vidare erkänns inte heller äktenskapet om det är sannolikt att det ingåtts av tvång (1 kap. 8a § lag (1904:26)). Om det finns särskilda skäl kan dock äktenskapet erkännas trots att det förelåg äktenskapshinder enligt ÄktB när det ingicks.

Sedan 2004 får endast personer över 18 år vigas av svensk vigselförättare. Fortfarande är det dock möjligt att ingå äktenskap före 18 års ålder om det finns särskilda skäl till det (2 kap. 1 § ÄktB). I de fall som detta sker har socialnämnden möjlighet att påverka ärendet genom det yttrande som nämnden ska avge. Enligt prop. 2003/04:48 bör skäl för dispens från 18-årsregeln inte medges enbart för att den underåriga tillhör en grupp som förespråkar en annan norm än den som lagen ställer upp (prop. 2003/04:48, s. 22).

Ett fåtal dispenser har getts, varav merparten till personer födda i utlandet eller med föräldrar födda i utlandet. Vänsterpartiet anser att breda sociala insatser mot barnäktenskap här är centrala, men att man även bör ta bort möjligheten för länsstyrelsen att bevilja dispens för barn att gifta sig.

Fel! Okänt namn på

Regeringen bör därför återkomma med förslag till lagändring som innebär att dispensmöjligheten i äktenskapsbalken när det gäller äktenskap för barn under 18 år tas bort. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

29 Bortförande av barn till utlandet

Enligt skollagen är alla barn mellan sju och sexton år skolpliktiga och undervisning i grundskolan är obligatorisk. Ingen har rätt att förhindra barnen att delta i den obligatoriska undervisningen, inte ens föräldrarna. Samtidigt förekommer det att föräldrar och andra vuxna inom familj och släkt skickar sitt barn till sina gamla hemländer, ibland även när barnet har omhändertagits enligt LVU. Barnen skickas till länder som föräldrarna och familjen lämnat på grund av krig, fattigdom och andra problem.

Det kan vara brist på mänskliga rättigheter och kränkningar av barns och kvinnors rättigheter som gjort att de har flytt. Föräldrarnas agerande kan ha flera olika orsaker. Det kan handla om att de är besvikna över att socialtjänsten, skolan och de själva har misslyckats med hanteringen av problematiken med deras barn. Barnen kan ha hamnat i kriminalitet eller utsätter sig själva och andra för fara och risk. Men det förekommer också att föräldrar skickar sina barn till sina gamla hemländer p.g.a. hedersproblematik.

Det finns brister i kunskapen om vad som händer med dessa barn och ungdomar och om hur de problem som uppstår kan undvikas. Socialstyrelsen bör därför ges i uppdrag att särskilt uppmärksamma barn som förs bort till utlandet samt se över hur situationen kan förbättras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

30 Barn i trafiken

Det behövs ett mycket starkare barnperspektiv i trafikplaneringen. En del av detta är att skapa ett större inflytande för barn och ungdomar, vilket kräver kunskaper om den miljö man vill påverka. Barn kan ges den kunskapen om de under säkra former kan vistas och röra sig ute där de bor och lever. Ett barns väg till skolan eller någon annanstans är inte bara ett kommunikationsstråk som ska avverkas på kortast möjliga tid. Det är ett fysiskt rum som ska undersökas. Det leder till att säkerhetskraven måste anpassas utifrån barnens förutsättningar.

Barn förr i tiden hade en större rörelsefrihet än dagens barn. Det berodde inte på att det fanns någon medveten strategi att öka barns frihet i det fysiska rummet. Tvärtom handlade det oftast om att barn fick sköta sig själva i större grad. I dag sker en större övervakning av barnen. Den ökade övervakningen har lett till färre olyckor i trafiken, vilket är mycket positivt. Det finns dock behov att diskutera hur vi kan öka barns rörelsefrihet samtidigt som det inte

leder till att mer barn kommer till skada. Grundproblemet är kanske att trafikmiljön i hög grad är skapad av vuxna för att förflytta vuxna och då allra mest i bil. En sådan miljö leder naturligtvis till en minskad frihet för barns möjligheter att leka och röra sig ute.

För barn och ungdomar är kollektivtrafiken central. Att satsa på kollektivtrafik istället för bilism stärker barn och ungdomars vardagsituation och ökar deras rörelsefrihet. Vänsterpartiet föreslår en lång rad satsningar på kollektivtrafiken, inklusive satsningar på försök med avgiftsfri kollektivtrafik. Även våra satsningar på att förbättra för cyklister innebär viktiga förbättringar för barns säkerhet och möjligheter att röra sig fritt. Våra förslag om trafik och social hållbarhet utvecklar vi i motionen 2009/10:T534.

31 Idrott, lek och fysisk aktivitet

I samhällsplaneringen är det viktigt att det säkerställs utrymme och möjlighet till lek, fysisk rörelse och spontanidrott på t.ex. skolor och i våra bostadsområden. Undersökningar visar enligt Riksidrottsförbundet t.ex. att förskolebarn sällan rör sig mer än 50–150 meter från hemmet på egen hand. I åldern 7–9 år utökas visserligen avstånden men inte mer än upp till ca 400 meter. Trots detta är det fortfarande inte ovanligt att nya bostadsområden planeras och uppförs utan någon tanke på att i närområdet skapa möjlighet till fysisk rörelse. Detta är förstås ohållbart om vi vill möjliggöra att fler blir fysiskt aktiva.

Med tanke på det anförda om att barn inte rör sig så långt från hemmet är det viktigt att det finns grönytor, lekparker och framför allt näridrottsplatser i närheten av det egna hemmet sett ur barnets perspektiv.

Näridrottsplatser, dvs. små och flexibla idrottsanläggningar som inte utgår från organiserad idrottsverksamhet utan som inbjuder till spontan fysisk rörelse, är värda att pröva. Men även i övrigt är det av stor vikt att säkerställa en god tillgång till idrottsplatser, idrottsanläggningar och idrottsarenor som inbjuder till idrottsutövande i ett stort spektrum av idrotter oavsett om dessa idrotter sett till antalet utövare domineras av kvinnor/flickor eller män/pojkar.

Frågan om fysisk aktivitet i skolan har Vänsterpartiet tagit upp många gånger och i olika sammanhang, bl.a. genom att begära att skolan ska samarbeta med idrottsrörelsen. Nu finns det också inskrivet i läroplanen att skolan ska ”sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen”. Ändå kan vi se att det ofta saknas kompetens hos skolans personal för att leva upp till vad läroplanen kräver. Vänsterpartiet anser att skolpersonalen bör ges kompetensutveckling i hur man kan integrera fysisk aktivitet i skoldagens samlade aktiviteter och det bör också vara en del i lärutbildningen. Mer om vår idrottspolitik finns i 2009/10:Kr202.

32 Alla barns rätt till kultur

Redan som mycket små tar vi till oss musik, bild, dans men också litteratur och berättelser. Det är samhällets ansvar att ge alla barn i landet lika goda möjligheter att bygga vidare på den första upptäcker- och skaparglädjen, på lusten att söka kunskap och lära sig nya saker. Att vi dessutom förbundet oss till detta genom att underteckna barnkonventionen gör ju inte åtagandet mindre viktigt. Det innebär att flickor och pojkar under hela sin uppväxt har tillgång till kulturella verksamheter där de själva är skapande, men också att de får uppleva professionellt utövad kultur inom alla olika genrer. I kontrast till detta står kommersialiseringen av barnkulturen, könssegregering och exploatering av barn i medier och i samhället i stort.

En grundförutsättning för att kulturen ska kunna utvecklas är att det ges utrymme för utövande av kultur. Det kan handla om replokaler, skapande verkstad, teaterlokaler och mycket annat. Det behövs lokaler både för arrangemang och för eget skapande. Det finns också ett starkt klassperspektiv i denna fråga. Barn från familjer där ekonomin saknas har inte möjlighet att betala dyra kurser och dessa barns föräldrar kan inte heller prioritera resor till kulturinstitutionerna för att erbjuda kulturupplevelser. Såväl i förorten som på landsbygden måste det ges utrymme både för eget skapande, demokratiutveckling (möteslokaler) och gästspel av professionella kulturaktiviteter. Vi vill därför avsätta medel för att ge tillgång till olika typer av lokaler där det behövs. I vår budgetmotion för kulturpolitiken avsätter vi medel för detta och preciserar användningen.

Ett sätt att utveckla kulturen i förskola och skola är att satsa på s.k. kulturskolor. I kulturskolan möts olika kulturella uttryck som musik, dans och teater. Kulturskolan kan om den används rätt vara en viktig del i den reguljära undervisningen och öka kvaliteten i skolans kulturutbud. Kulturskolan är en utveckling av det som många sedan tidigare känner som kommunala musikskolan. Musikskolans roll i det svenska så kallade musikundret kan inte nog betonas. Det är ett starkt bevis på hur viktigt det är att unga ges eget utrymme och får prova på olika delar av sin skapande förmåga. Fler och fler kommuner inser att den resurs kulturskolor innebär är viktig och bra. Dock är avgifter till Kulturskolan ett stort problem för många, och vi anser att det är en viktig fråga att dessa avgifter avskaffas.

Det behövs en nationalscen med övergripande ansvar för scenkonst för barn och unga. Vänsterpartiet menar att Stockholms stadsteaters verksamhet vid scenen Unga Klara bör göras till en sådan nationell scen. Vi anser att alla skolor ska ha tillgång till bra skolbibliotek och skolbibliotekarie. Vi vill att det ska finnas en nationell biblioteksplan för att garantera att alla människor, barn såväl som vuxna, har tillgång till bibliotek. För att stärka barn och ungas rätt att utöva och tillägna sig kultur bör kommunerna åläggas att redovisa en årlig barnkulturplan där det också framgår hur barn och unga kommit till tals när det gäller dessa frågor. Dessa och andra kulturpolitiska förslag utvecklar vi i motionen 2009/10:Kr206.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 5 oktober 2009

Eva Olofsson (v)

Rossana Dinamarca (v)

Amineh Kakabaveh (v)

Lena Olsson (v)

Siv Holma (v)

Elina Linna (v)